

דבר העורך

גיליון 7 של "מסגרות מדיה" מונח לפניכם. הגיליון כולל ארבעה מאמרים וארבעה זוגות של סקירות ספרים. זהו יכול עשיר הממלא את דפי כתב העת בחומר מעניין ומגוון. ארבעת המאמרים עוסקים, באופנים ובהיבטים שונים, בתקשורת ההמונים בישראל, וארבעת הזוגות של סקירות הספרים עוסקים אף הם במניפה רחבה של היבטי הישראליות והשתקפותה בראי התקשורת הישראלית והזרה.

המאמר הראשון מאת ורד מלכה ועמית קמה עוסק בחשיבותם של כלי התקשורת הישראליים לישראלים השוהים דרך קבע בארצות הברית. במחקר נדגמו ישראלים המתגוררים במדינת ניו ג'רזי, שהשיבו לסקר ורואיינו בעל פה באשר לדרך שבה הם תופסים את תרומתה של התקשורת הישראלית הזמינה באמריקה ובאשר להשפעתה על הרגשת הזהות ועל הזיקה שלהם לקהילה שהם חיים בה בפרט ולאמריקה בכלל. ממצאיהם של החוקרים מצביעים על כך שהתקשורת הישראלית מהווה תותב זהותני: היא משמרת ומטפחת את ההזדהות עם ההווה הישראלית ועם השייכות אליה, והיא מאפשרת לקיים הרגשת רציפות, המשכיות וביטחון, כאילו לא בוצעה הגירה, וכאילו המרחק הגאוגרפי חסר משמעות. צריכה זו של תקשורת מאפשרת את המשך החיים בנֶכֶר, משום שהיא מייצרת אשליה שהמהגר עדיין חי במרחב הישראלי.

המאמר השני, פרי עטה של איילת כהן, עוסק בהומור כאמצעי ביקורתי בצילומי העיתונות בישראל. על סמך ניתוח מפורט – סמיוטי ומילולי – של תשעה תצלומים שהופיעו בעיתונות הכתובה והמקוונת בישראל בשנים האחרונות מעלה המחברת שתי סוגיות הכרוכות זו בזו. הסוגיה הראשונה מתמקדת במאפייניו של הצילום כמדיום וכאתגר שמציבים מאפיינים אלה בפני הצלמים, כאשר עבודתם מכוונת לשימוש בהומור ככלי ביקורתי. הסוגיה השנייה עוסקת באופן שבו מחודדת שאלת השימוש בגוונים של הומור כאשר מדובר במציאות הישראלית. היבטים שונים של שימוש בהומור משמשים בסיס להצבת מסגרת לדיון שיטתי ברמות שונות של אי-הלימה והתנגשות בין משמעויות צורניות ומילוליות בתצלומים ובתרומתן של משמעויות אלה למסרים העולים מכל תצלום ותצלום.

גם המאמר השלישי, מאמרם של צבי רייך ולינור קאן, עוסק בעיתונות הכתובה בישראל. מחקרם בוחן את רמת הדיוק בחדשות ומשווה בין העיתונות הנחשבת "פופולרית" ובין העיתונות הנחשבת "רצינית". כמו כן נבדק אם החדשות המקוונות מדייקות פחות מאלה המודפסות. המחקר מתמקד בחדשות פלילים, כיוון שהן רגישות, על פי הספרות, להבדלים בין גופי התקשורת הנחקרים. 24 חוקרי משטרה שהיו מעורבים בחקירת הפרשיות המסוקרות שימשו כשופטי הדיוק. שופטים אלה מילאו שאלון לגבי כל ידיעה שעסקה בפרשיות הנדונות. השאלון בחן את רמת הדיוק ה"אובייקטיבית" (היבטים הנוגעים לעובדות קונקרטיות המתוארות בידיעה) וה"סובייקטיבית" (דרכי הצגת המידע). לפי הממצאים, העיתונות ה"רצינית" מדייקת יותר מזו הפופולרית, והמודפסת – יותר מן המקוונת. בשלושה רבעים מן הידיעות נפלה לפחות טעות אחת – לעומת כ-40%-60% במחקרי דיוק מקבילים בארצות הברית.

המאמר הרביעי והאחרון, מאמרה של אורנית קרביץ, מתאר מחקר המנסה לבחון כיצד תופסות קבוצות שונות הקשורות למערכת המשפט הפלילי בישראל את תרומת התקשורת לירידת אמון הציבור במערכת. נערכו קבוצות מיקוד וראיונות אישיים עם בעלי מקצועות המכירים את המערכת מעבודתם (כתבי פלילים, שופטים, פרקליטים, תובעים משטרתיים, שוטרים, סנגורים פרטיים וסנגורים ציבוריים), עם אסירים המרצים עונשים פליליים לאחר שחוו על בשרם את המערכת ועם קבוצות אזרחים שאינם בעלות היכרות או התנסות עם מערכת המשפט, ואשר את מרב הידע על אודותיה קיבלו מאמצעי התקשורת. נמצאה הסכמה בקרב אלו המכירים את מערכת המשפט היכרות מקצועית, ולפיה התקשורת משפיעה על מערכת המשפט ופוגעת בטוהר ההליך השיפוטי. עם זאת נמצאו גם תפיסות מנוגדות בדבר הקשר בין ירידת אמון הציבור במערכת המשפט ובין הסיקור שלה.

הספרים שנסקרו מציגים קשת רחבה של נושאים ותחומי מחקר. ספרן של שושנה בלום-קולקה ומיכל חמו (עורכות) עוסק בניתוח השיח של ילדים ישראלים; ספרה של אביבית אגם-דאלי עוסק בניתוח של פרסומת במדיה הישראלית; ספרה של אורלי צרפתי דן בעיתונות חב"ד ובדרך שבה היא מתייחסת לפוליטיקה הישראלית בגזרה שבין שתי נקודות זמן: מהסכמי אוסלו ועד להתנתקות מעזה; וספרה של תמר אשורי מנתח פן פוליטי אחר: הסכסוך הישראלי-פלסטיני כפי שבא לידי ביטוי בשלושה סרטים דוקומנטריים בטלוויזיה שהפיקו ה-BBC בבריטניה, ה-PBS בארצות הברית וערוץ ה-MBC הערבי המשדר מלונדון.

הנה כי כן, הפיריון המחקרי וגיוונו בדיסציפלינה שלנו, חקר התקשורת, משמחים ביותר, ולא טעמנו מהם אלא כזית בגיליון זה. למרות העושר הכמותי

והאיכותי של הגיליון הנוכחי, אליה וקוץ בה. "מסגרות מדיה", כתב העת האקדמי היחיד לתקשורת בשפה העברית, יכול להתקיים רק אם יוגשו לו לשיפוט כתבי יד בכמות מספקת, ואולם בעת האחרונה ירד קצב הגשת המאמרים. אמת, כל מאמר המוגש למערכת כתב העת שלנו נשפט בקפידה בידי לקטורים אחדים, ואין אנו מתפשרים על איכות המאמרים; אנו גם מודעים לכך שחברי סגל אקדמי צעירים מעדיפים לפרסם את עבודותיהם בכתבי עת בחו"ל, בעיקר באנגלית; אבל חשוב לפרסם גם בעברית. כפי שדיווחתי לפני גיליונות אחדים, "מסגרות מדיה" כבר מופיע ב"רשימת ירושלים" של כתבי עת בתקשורת הנחשבים כפרסומים מדעיים. אמנם בשלב זה הוא נמצא בקטגוריה C, אבל ככל שמעמדו של כתב העת יעלה – וזאת רק בזכות פרסום מאמרים איכותיים – יעלה גם הדירוג שלו ברשימה. אני פונה אליכם, ובעיקר לחברי הסגל הבכירים, שבעבורם "publish or perish" כבר אינו עיקרון קריטי, לשלוח אלינו את עבודותיהם.

ועדת המערכת של "מסגרות מדיה" החליטה שגיליון 8 יהיה גיליון נושאי בסוגיות שונות של רגולציה בתקשורת הישראלית. עמית שכטר ניאות לשמש עורך אורח של הגיליון, ואני מודה לו מאוד על כך. כבר קיבלנו הצעות בתגובה ל"קול קורא" שפורסם, ואני מקווה שהגיליון יראה אור לקראת הכינוס הבא של האגודה הישראלית לתקשורת באביב 2012.

לסיום, כאשר קיבלתי על עצמי את תפקיד עורך כתב העת הסכמתי לקדנציה בת שלוש שנים (שישה גיליונות). הזמן רץ, והסכמתי להמשיך בתפקידי זה שנה נוספת, עד צאתו לאור של גיליון 8. עם זאת, הודעתי לאחרונה לוועד האגודה שאפרוש מתפקיד העורך המדעי של "מסגרות מדיה" לאחר הכנת גיליון 8, ואני צופה שגיליון 9 ייערך בידי עורך או עורכת חדשים. את תודותיי אדחה אפוא עד גיליון 8. אני מאחל לקוראי "מסגרות מדיה" קריאה מעניינת, שנה טובה ושנת לימודים (תשע"ב) פורייה.

פרופ' עקיבא כהן

